

Бюджет навчального закладу.

Бюджет як явище в історії людського суспільства з'явився порівняно недавно – в епоху капіталізму (феодалізм не знав єдиного документа, який об'єднував би всі доходи і видатки держави). Його поява пов'язана з відділенням державних фінансів від фінансів монарха, обмеженням влади останнього, переходом до демократичних засад і суспільним життям. Бюджет в усіх країнах світу є основою державних фінансів і основним фондом грошових коштів держави.

Термін “**бюджет**” має декілька основних значень.

Як економічна категорія, бюджет є системою економічних за своїм змістом відносин з приводу утворення, розподілу і використання централізованого фонду грошових коштів держави. Ці економічні відносини виникають в результаті розподілу валового внутрішнього продукту країни.

За матеріальним змістом бюджет — це сам централізований фонд грошових коштів держави.

В юридичному аспекті державний бюджет виступає у формі закону, який приймається найвищим органом законодавчої влади країни. Бюджетне законодавство України визначає бюджет як план.

Необхідність в існуванні державного бюджету обумовлюється природою держави, яка за своїм призначенням покликана виконувати загальносуспільні завдання і функції, а також об'єктивно існуючим законом вартості, існуванням товарно-грошових відносин та іншими факторами.

В Україні поняття, зміст і функції державного бюджету мають свої особливості, викликані суспільними і економічними перетвореннями в країні за останні роки.

Бюджету в системі державних фінансів належить центральне місце. Він, як система економічних розподільних відносин, охоплює фактично все суспільство, на відміну від інших ланок фінансової системи, які мають більш обмежене функціонування. Це пов'язано з тим, що бюджет повинен забезпечити виконання державою її основних функцій – управління, оборони, регулювання економіки, соціальної.

Держава використовує бюджет для здійснення територіального, внутрішнього і міжгалузевого розподілу і перерозподілу ВВП з метою вдосконалення структури суспільного виробництва і забезпечення соціальних гарантій населенню. В умовах формування ринкових відносин бюджетна система має надавати фінансову підтримку щодо роздержавлення і демонополізації галузей господарства, забезпечення соціального захисту населення.

Основні напрямки бюджетної політики визначаються Верховною Радою України в спеціальній постанові, яка має назву *бюджетної резолюції*.

Правові засади бюджетної системи становлять Конституція України, виданий на її основі Закон “Про бюджетну систему України”, “Про податкову систему України” і такі підзаконні акти, як Правила складання і виконання бюджету, бюджетними регламентами, які затверджують місцеві Ради народних депутатів. Згідно з цими документами планування показників бюджетів покладено на Міністерство фінансів України і місцеві фінансові органи, які виконують заключні розрахунки та їх обґрунтування.

Матеріали для складання бюджету подають до Міністерства фінансів і місцевих фінансових органів усі міністерства, відомства, підприємства, організації, установи, корпорації, асоціації всіх форм власності. На основі поданих даних встановлюються взаємовідносини цих господарських структур з бюджетом – платежі до бюджету і асигнування з нього.

Таким чином, в основу законодавства України занесене поняття бюджету як плану. В той же час це фонд, з якого держава черпає свої фінансові ресурси для забезпечення свого функціонування. Вище вже йшла мова про те, що термін «бюджет» має кілька поняттєвих аспектів. Державний бюджет України є планом, що містить в собі перелік доказів і прибутків, які повинні отримати в наступному році, і майбутніх видатків; тому це розпис доходів і видатків держави на наступний бюджетний рік. Водночас бюджет є фондом грошових коштів, але в фінансово-правовій літературі відмічалось, що бюджет ніколи в цілісному вигляді не існує, оскільки відразу після надходження коштів на бюджетний рахунок вони використовуються на фінансування державних потреб.

Тому **суть бюджету** полягає не в тому, що це певна сума грошових коштів, які знаходяться на певному рахунку, а в тому, що він передбачає напрями спрямування доходів на певні видатки, а сама по собі сума може бути лише зафіксованою в певний період величиною коштів, які надійшли і які вже використані.

Державний бюджет України є основним *фінансовим планом*. В Україні існує багато фінансових планів утворення і використання певних фондів коштів. Але бюджет є основним з них за величиною, за суспільно-політичним значенням, за ступенем впливу на інші фонди коштів. Крім того, Державний бюджет України з абсолютною більшістю з них об'єднаний організаційно, тобто надходженням або витрачанням певних грошових коштів.

Державний бюджет України має велике суспільне, економічне, політичне та інші значення.

Суспільне значення бюджету полягає в тому, що за допомогою бюджету досягається вирішення багатьох питань соціального характеру, хоча стан цієї сфери життя суспільства на сьогоднішній день складний. Кризові явища в економіці зумовлюють напружений стан бюджету, недостатність фінансування соціальної сфери, але і в цих умовах державний бюджет залишається головним джерелом підтримання життєвого рівня населення.

Політичне значення бюджету багатогранне і, зокрема, воно полягає в тому, що законодавчий орган затверджує обсяги доходів і видатків бюджету на плановий рік, а тим самим народні представники реалізують волю народу.

Державний бюджет України набуває свого статусу тільки після затвердження його Верховною Радою України в формі закону. Виключно законами України встановлюються Державний бюджет України і бюджетна система України (п.1. ч.2 ст.92 Конституції України). Якщо утворення державного бюджету і використання його коштів здійснюють органи виконавчої влади, то розподіл бюджетних ресурсів - прерогатива Верховної Ради України. Парламент України також розглядає і приймає рішення щодо звіту про Державний бюджет України.

Місцеві бюджети в Україні мають велике значення у фінансуванні соціальних потреб населення. Вони в значній частині забезпечують фінансовими ресурсами освіту, охорону здоров'я, культуру, житлово-побутові витрати та ін. З республіканського бюджету Автономної Республіки Крим фінансуються видатки на потреби, загальні для жителів Автономної Республіки Крим, а з обласних і районних бюджетів — відповідно для жителів цих адміністративно-територіальних одиниць.

Виходячи з вищевикладеного, можна дати таке визначення: **державний бюджет — це встановлений законом на певний період основний фінансовий план (розпис) доходів і видатків централізованого фонду коштів держави, необхідних для здійснення її завдань і функцій.**

Розділ 1. “Суть бюджетної системи”.

У відповідності із статтею 2 Закону України «Про бюджетну систему України» бюджетна система України складається з Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів. Згідно ст.95 Конституції України бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами.

В фінансово-правовій літературі дається наукове визначення бюджетної системи України. Це *“заснована на економічних відносинах, врегульованих правовими нормами, сукупність видів бюджетів, які існують на території держави”*.

Поняття «бюджетна система» відображає тільки загальну структуру бюджетів в Україні, яка визначається адміністративно-територіальним устроєм і побудовою системи органів влади в Україні. Разом з тим Закон «Про бюджетну систему в Україні» ввів поняття «бюджетний устрій», яке відображає не лише систему бюджетів, а й взаємовідносини між ними.

Бюджетний устрій - це організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи. Бюджетний устрій України визначається з урахуванням державного устрою і адміністративно-територіального поділу України.

Таким чином, бюджетний устрій — більш широке поняття, яке включає в себе бюджетну систему, взаємозв'язок між бюджетами і принципи їх функціонування. При цьому слід враховувати, що Україна є унітарною державою, хоча до її складу входить Автономна Республіка Крим; в той же час в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування, здійснення якого неможливе без власних місцевих бюджетів (значний вплив на це має Європейська Хартія місцевого самоврядування, до якої приєдналась Україна).

Сукупність всіх бюджетів, які входять до бюджетної системи України, складає **зведений (консолідований) бюджет**, який використовується для аналізу і визначення засад державного регулювання економічного і соціального розвитку України. Слід зазначити, що зведені бюджети існують не тільки в масштабах України, але і в ланках нижчого рівня. До їх числа можна також віднести бюджет Автономної Республіки Крим, бюджети областей, бюджети районів, бюджети міст, які мають районний поділ.

Бюджет Автономної Республіки Крим об'єднує республіканський бюджет та бюджети районів і міст республіканського підпорядкування Автономної Республіки Крим. При цьому слід мати на увазі, що така система бюджетів Автономної Республіки Крим не виходить за рамки бюджетної системи України. Згідно Конституції України Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і нормативно-правове регулювання бюджетних і в цілому фінансових питань вона не здійснює.

Бюджет області об'єднує обласний бюджет та бюджети районів і міст обласного підпорядкування.

Бюджет району об'єднує районний бюджет, бюджети міст районного значення, селищні та сільські бюджети.

Бюджет міста, яке має районний поділ, об'єднує міський бюджет та бюджети районів, що входять до його складу. У випадках, коли міській, районній у місті Раді адміністративно підпорядковані інші міста, селища чи сільські населені пункти, бюджети цих міст, селищні, сільські бюджети об'єднуються відповідно у бюджеті міста або бюджеті району в місті, Радам яких підпорядковані населені пункти.

Згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» *бюджетом місцевого самоврядування* (місцевим бюджетом) є план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування. Районні і обласні бюджети входять до числа місцевих бюджетів і є планами утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання. Разом з тим вони формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм. Тому районні і обласні бюджети займають проміжне становище між державними та сільськими, селищними, міськими бюджетами.

Бюджетний устрій України ґрунтується на принципах єдності, повноти, достовірності, гласності, наочності, самостійності усіх бюджетів, що входять до бюджетної системи України.

В Законі України «Про бюджетну систему України» не знайшла свого відбиття, але в фінансово-правовій літературі виділяється як принцип, спеціалізація показників доходів і видатків бюджетів. Цей принцип полягає у конкретному визначенні розмірів доходів за джерелами утворення і видатків за їх призначенням.

Закон визначає бюджетну класифікацію як “єдине систематизоване, функціональне згрупування доходів і видатків бюджету за однорідними ознаками, що забезпечує загальнодержавну і міжнародну порівнянність бюджетних даних”. Саме через бюджетну класифікацію здійснюється єдиний облік доходів і видатків, складається звітність про виконання бюджетів.

Структура бюджетної класифікації розробляється Кабінетом Міністрів України, а нова її структура була затверджена постановою Верховної Ради України від 12 липня 1996 року.

Бюджетна класифікація України складається з чотирьох розділів:

Розділ I. Доходи бюджету.

Розділ II. Видатки бюджету.

Розділ III. Фінансування бюджету.

Розділ IV. Державний борг.

Розділ I “Доходи бюджету” поділяється на групи, підгрупи, статті і підстатті. Групи доходів — це податкові надходження та неподаткові доходи, доходи від операцій з капіталом, офіційні трансферти і державні цільові фонди.

Розділ II “Видатки”. Класифікація видатків бюджетів складається з функціональної, відомчої та економічної структури видатків.

Функціональна структура видатків бюджетів України визначає основні напрями державної діяльності:

1. Державне управління;
2. Міжнародна діяльність;
3. Фундаментальні дослідження і сприяння науково-технічному прогресу;
4. Національна оборона і т.д. (всього 24 розділи). Розділи поділяються на підрозділи, тобто більш детальні частини. Наприклад, розділ «Державне управління» включає в себе 6 підрозділів: функціонування законодавчої влади, функціонування виконавчої влади, утримання Президента України та його апарату, утримання фінансових та фіскальних органів, загальне планування і статистичні служби, інші видатки на загальнодержавне управління. Підрозділи можуть мати цільові статті і види витрат.

Економічна структура видатків групує видатки державного і місцевих бюджетів за їх економічним змістом. Вона поділяється на поточні видатки і капітальні видатки, а також на предметні статті, підстатті та елементи витрат.

Розділ III «Фінансування бюджету» передбачає залучення коштів для фінансування видатків бюджету — внутрішнє і зовнішнє фінансування.

У **розділі IV** «Державний борг» наводиться структура державного внутрішнього і зовнішнього боргу.